

Հաստատվում է լորեքշարժի, ուրբաթ և կիրակի օրերը:
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կես տարեկանը 6 ռուբլի:
3 ամսուանը 3 ռ. և մի ամսուանը 1 ռ.:
Ըստնախնի համարը 7 կոպեկ:
Համադրողագրությունը ընդունվում է խմբագրատանը
և կենդանական գրականագիտություն:
Հասցեն՝ Тифлисъ, Редакция „Ардзаганъ“:
կամ Tiflis, Redaction „Ardzagang“:

ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՆԱԳԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Խմբագրությունը բաց է ամենաշնչ օր 10—1 ժամը
(բացի կիրակի և տոհմ օրերից):
Յուրաքանչյուր ընդունվում է ամեն ինչովով:
Յուրաքանչյուր ընդունվում է ամեն ինչովով:
Բանիչի բառին 2 կոպեկ:

ՈՐԶԱԳԱՆԿԵՐ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՆԱԳԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

(Տառնաձևերի օրենք)

Ներկայ 1892 թվին «ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ» Հրատարակվում է այժմեան
դիրքով և նոր ծրագրով: Թերթն ստանում է Հիստորիայի գործակա-
լությունը Հեռագրից:

Արձագանքը լրջ է տեսնում շարժվող երեք սն-
գամ—լորեքշարժի, ուրբաթ և կիրակի օրերը:

«ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, կես տարեկանը—6
ռ., երեք ամսուանը—3 ռ. և մի ամսուանը—1 ռուբլի:

Համադրողագրությունը ընդունվում է խմբագրատանը
(Երևանեան Հրատարակի և Միջին-Փողոցի անկյուն, քաղաքային տան հանդեպ) և
կենդանական գրականագիտություն:

«ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ»-ն օտար լեզուներով գրված ցանկացողները պետք
է դիմեն Հետևյալ Հասցեով՝ Тифлисъ, Редакция газеты „Ардзаганъ“,
իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Redaction du journal armenien
„Ardzagang“:

Յայտնի է, որ 1894 թվին լրա-
նում է մեր ծխական դրոշմների

ԲԱԳԻՈՒՄ

«ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ» համարները հատով վաճառվում են
պ. Սարգիս Շիրազեանցի գրախանութում:

ԲԱԳԻՈՒՄ ԵՒ ԿՈՒՆԻՍԵՐԻՆ

Ծխական դպրոցների ուսուց-
չաց քննությունն է հարցը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.— Խորհրդի ա-
դիներ և նկուղների գինեգործության
գործադրման համար, Սևաստիական դաշ-
նագիր, Սևաստիական ժողով, Նախկին
խմբագրի, Վոլգան գրառված ներկա-
յացումը հաշվում: Բազում կերպերը
Խորհրդում, Նախկին խմբագրության:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐ:
ՖԻԼԻՄՏՈՎ.— Ժամանակակից գրոց-
ներ:

ԲԱՆԱՐԱՐԱՐԱՐ.— Հայ կնոջ կողմը
ատանին տնտեսության մեջ:

ՔԱՂԱՔԱՐԱՐԱՐ.—
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՏՆՆԵՐԻՆ:

ՏՆՆԵՐԻՆ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

Յայտնի է, որ 1894 թվին լրա-
նում է մեր ծխական դրոշմների

ՖԻԼԻՄՏՈՎ

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ՖԻԼԻՄՏՈՎ ԵՒ ՈՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՆԱԳԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Ժողովրդական շինարարության
Հատ ուսուցիչների անտարբերու-
թեամբ սպասում են ապագային, այլը
այդ կործան ան կործան են դիմում
նրախան օգնություն, բայց չեն
գտնում, շատ քիչը միայն բախտ
են ունեցել ցարդ լաջող քննություն
տարու:

Ծխական ուսուցիչը ծանրաբեռ-
նում է դասերով, ստացած չնչին
ուսուցիչ չէ բաժանմանում նրան, էլ
կրթ ժամանակ գտնել քննության
պատրաստություն: Չտարբեր, որոնք ժա-
մանակ և ցանկություն էլ ունեն,
օգնող և ուղեցույց չունեն, քննության
ծրագիրը լայնի չէ նրանց, կարող
անձինք, որ լանձն առնելին պատ-
րաստել նրանց, չը կան:

Դեռ ևս երկու տարի առաջ «Ար-
ձագանքը» առաջարկել էր քննու-
թեան պատրաստությունների համար
դասընթացների կազմել, սակայն բացի
Հայկական Բարեգործական Ընկերու-
թյանից, ոչ ոք ուշք չը դարձրեց այդ
խնդրի վրայ:

Հայկական Բարեգործական Ընկե-
րությունը ցանկացող վարժուկների
համար դասընթաց է բաց արել և մի
ուսուցչուհի ունի, որ քննության է
պատրաստում Հայ վարժուկներին:

Մի այսպիսի դասընթաց առաջարկ-
վում է ևս Հայկական Ընկերության
համար, մենք առաջարկել
էինք իսկ, որ թող իւրաքանչիւր
դպրոց նպատակ տալ իւր ուսուցչին-
քին, քննության պատրաստություն
համար:

Մեր ընկերությունները ժամանակ
և ցանկություն չունին այս գործի
գլուխ անցկացնելու, թող ուրեմն
մասնաւոր կարող անձինք գտնել չը
վրասան օգնելու տնտեսական թույ-
լութեան խնդրելով Հայ ուսուցչին
և Հայ դպրոցին:

Ահաւասիկ մերձեցում է ամառա-
յին արձակուրդները, թող մի քանի
իրաւաւոր համալսարանական ուսու-
ցիչներ միանան, մի դասընթաց բանա-
ն և դաւառական ուսուցիչներին, պատ-
րաստ են քննության: Մենք համո-
շտ ենք:

դուռն ենք, որ քիչ աշխատանք և
կարճ ժամանակ պետք է մի քանի
տասնեակ վաղեմի ուսուցիչներ պատ-
րաստելու համար:

Այսպիսի մի գործ արժանի է առ-
ջին հոգով և հրապարակաւ, քան
թէ մենք նուիրում ենք նրան
Իրեն նախադասարանական միջոց,
հրապարակում ենք գործին տեղեակ ան-
ձանց տղաքուրթեան միջոցով քննու-
թեան պայմաններն ու ծրագիրը բա-
ցարկութեամբ հրատարակել ի
գիտութեան գաւառներում ցրտած
ուսուցչաց:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Պետական կալուածքների նախա-
քարտէշները, ինչպէս հարցուում է
«Նովոստի» լրագրի, որոշել է
այս տարուայ ընթացքում մի շարք
միջոցներ գործ դնել կովկասում գի-
նեգործութեան զարգացնելու համար:
Մտադրութեան կալ զիւրեղում խորհրդի
Հասարակական աշխատչի չինել և նը-
կուղներ կառուցանել զվառարակէս
մանր աշխատչի գինեգործութեանը
զարգացնելու նպատակով:

Այլևս առաջ ունենալով որ առա-
ջիկայում ուսուցչու տնտեսական Պարս-
կաստանի Հետ նոր առաւարակաւ
զաշնագիր է կապելու, ելեմտեց նա-
խաքարտէշները, ինչպէս հարցուում է
«Պետական» թերթը: լրագրի-
քը, Հարկի է համարել նախ և առաջ
ուսումնասիրել թէ ինչ գրութեան
մէջ է գտնվում ներկայումս առաւ-
տուրը Պարսկաստանում: Այս նպա-
տակով ուղարկւած են եղել այնտեղ
պ. պ. Բախով, Միկալաշվիլի և այլ
անձինք, որոնք միանգամայն հաս-
տատեցին այն վարդապետի փաս-
տը, որ շատ ուսուսական ապրանքներ
կարող էին լաւ ծախուել Պարսկաս-
տանում, բայց այս բանին արդէլք է
լինում մի կանանաւոր կազմակերպուած
գործակալութեան պակասութեամբ:

Արձանի ժամանակները անգլիական
բաժնակիցները բոլորովին արտաքին
է ուսուսական և այնտեղ ծախվում է
միայն այն ուսուսական ապրանքը, որ
մարեցնելով խմանային ինչ իրանց
պահանջներին, իրանց առաւանա-
յատութիւններին, իրանց ցեղական
և այլ պայմաններին, նոքա կարող
են խիստ ցարդակաւորութեան շնոր-
հիւ համաձայնաբար կարգաւորել և
զիւրեղանել իրանց ճանապարհը:
Բայց պետք չէ մոռանալ, որ այս-
տեղ նախ և առաջ անհրաժեշտ է
մեծ աշխատութեամբ հետեւել քա-
ղաքակրթութեան իսկական աղբիւ-
րների պատմական հոսանքին և հե-
ռու մնալ երկրորդական ու երրոր-
դական ձեռքերից այդ պարզեցնել
ընդունելու: Գործնող դարձեալ խաբ-
արկութեամբ շարունակուած կը լինի
բացի այդ երբեմն մի քանի շատ
կարեւոր հարցաւորները մոռացու-
թեան տուած, ինչուի է միշտ ըն-
meo Danaos . . .

Մտաւոր մի երկու ամիս առաջ
առիւթ ունեցանք մասնաւոր անելու
մի շատ աչքի ընկնող երեւոյթ, որ
այսօր նկատուում է երբեքական միջո-
ցի շարժման մէջ, այն է թէ ինչպէս
այստեղ նորից մի հակառակ ուղղու-
թեան է սկսուել ներկայաշատական
վարդապետութեանը դէպի վերացա-
կանը, բնագիտականը: Դրական կո-
չուած վարդապետութեանը, որ միայն
այն է ընդունում, ինչ որ մատչելի
է մեր գիտելութեան, ինչ որ են-
թական է փորձական գիտելութեան
և բանականութեանը դուրս, ան-
միտ երևակայութեան շնորք է հա-
մարում ամէն բան, ինչ որ ենթա-
կալ չէ մեր անմիջական ներկայի
ուսումնասիրութեան, այսօր այդ
վարդապետութեան այլ ևս չէ գո-
հացումը իսկուհի մարդու բնա-
կան հոգեւոր պահանջներին: Յիշատի,
այդ ուսումնաւոր խնամք հրապար-
կուած գիտելութեան պատկաւիտ անե-
թիւր, զրկում է մեզ մեր բնական
հոգեւոր ձգտումներից, մեր երազնե-
րից և հեռաւոր լուսնից, սահմանա-
կան դիմադրութեան միայն կրթա-
կան հոգեւոր, միայն կրթաւոր
բարեբանի, երկրաւոր երջանկութեան
շրջանակով:

Այնպիսով չէ պատրաստուում, ինչ-
պէս օրինակ կարմրագոյն չիլի: Ան-
գլիական գործուածները առաւելու-
թեան ունեն ուսուսական առաջ ոչ
թէ իրենց արժանաւորութեամբ, այլ
իրենց նկարների բազմազանութեամբ,
գոյնների տեղութեամբ, շատ լայնու-
թեամբ և զարմանալի աժանու-
թեամբ: Պարսկական ջրերի վրայ
առաւանակ նաւերի ազատ շրջապա-
կեան իրաւունքը լոկ երևակայական
է և այս հանգամանքի վրայ առան-
ձին ուշադրութեան կը դարձնուի նոր
դաշնագրութեան կապելու միջոցին:

Մտկայաւում մտնել ապագայում ա-
նապատների ժողով է լինելու: այդ ժո-
ղովում ինչպէս կարգում ենք մալաբա-
ղաբի լրագիրներում, մշակուելու է անա-
նաբուութեան դասընթացները սահմանե-
լու: Ծրագիրը կանանց համար, այն կանաչ-
քան յաջողութեամբ կ'աւարտեն այդ
դասընթացները, կ'ստանան անասնաբու-
բանիչների օգնականների իրաւունքները:

ՆՍՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐ

Պ. Խմբագիր:

Մեր պաշտելի եկեղեցու սուրբ Հայ-
րենց ամենամեծ խորհրդով վարկում
է Հայրենից ո. Գրեգոր Լուսաւորյանը,
Լուսաւորյան պատ, ինչպէս ասում է
Հայ ժողովուրդը: Լուսաւորչի տօնին
տարեկան Լուսաւորչի խորհրդով ար-
շակերտներին եկեղեցին են ուղարկում,
և անցեալ շաբաթ օրը Վանքի մայր
եկեղեցում ներկայ էին նրանք. սա-
կայն անասելի էր մեր դարմանքը,
երբ եկեղեցի մտանք և ներսիսեան
աղագային հաւաք դպրոցի աշակերտ-
ներին չտեսանք այնտեղ: Այդ ան-
փութութեան մեզ վրաւորեց, երեւի
այդ էլ մի նոր տեսակ թնոյրակե-
թութեան և թուլանքութեան է:

Հրաւիրում ենք այդ դպրոցի հոգա-
բարձութեան ուշադրութեան այդ
տխուր երևոյթի վրայ:
Առաջինը ծնւոյ:
Վերադիւ օրուայ (մարտի 22-ի)
հայկական բարեգործական ինքնակա-
նութեան մեծ ժողովութեան էր գրաւե-
րակայանում էին Մուրադեանի «Ռու-
զան» հինգ գործողութեամբ ողբեր-

Թիւն է սկսուել ներկայաշատական
վարդապետութեանը դէպի վերացա-
կանը, բնագիտականը: Դրական կո-
չուած վարդապետութեանը, որ միայն
այն է ընդունում, ինչ որ մատչելի
է մեր գիտելութեան, ինչ որ են-
թական է փորձական գիտելութեան
և բանականութեանը դուրս, ան-
միտ երևակայութեան շնորք է հա-
մարում ամէն բան, ինչ որ ենթա-
կալ չէ մեր անմիջական ներկայի
ուսումնասիրութեան, այսօր այդ
վարդապետութեան այլ ևս չէ գո-
հացումը իսկուհի մարդու բնա-
կան հոգեւոր պահանջներին: Յիշատի,
այդ ուսումնաւոր խնամք հրապար-
կուած գիտելութեան պատկաւիտ անե-
թիւր, զրկում է մեզ մեր բնական
հոգեւոր ձգտումներից, մեր երազնե-
րից և հեռաւոր լուսնից, սահմանա-
կան դիմադրութեան միայն կրթա-
կան հոգեւոր, միայն կրթաւոր
բարեբանի, երկրաւոր երջանկութեան
շրջանակով:

գութեանը, տիկ. Միրանդչի զիւրաւոր
դիւրակատարութեամբ: Գերաստան-
հուն, ըստ օրոգրութեան, բազմիցս
ընծ կողեցին և շատ ծախահարեցին:
Միայնակ դիւրակատարներից շատերը
չդիմեցին իրենց դերերը, որ մի շատ
գոյնների տեղութեամբ, շատ լայնու-
թեամբ և զարմանալի աժանու-
թեամբ: Պարսկական ջրերի վրայ
առաւանակ նաւերի ազատ շրջապա-
կեան իրաւունքը լոկ երևակայական
է և այս հանգամանքի վրայ առան-
ձին ուշադրութեան կը դարձնուի նոր
դաշնագրութեան կապելու միջոցին:

Նկատելի ուսուցչու կապտուր իւր գի-
կացման մէջ յայտնում է որ Բագուաց
կերպիւր վերջին ժամանակներն աւելի
և աւելի տարածվում է Խալախում: Այս
հանգամանքին մենք ապա նպատակ է վե-
րելինը և ընդ. առաւարական տան գոր-
ծունէութեանը: Այս տուր կերպիւրի ա-
հագին պահեստներ է չինել Վենետիկում,
Հոլանդիում, ձեռնագրում և շատ այլ տեղե-
րում: Վենետիկի կերպիւր փոխադրու-
մ են հարաւային Դերմանիա, իսկ ձեռնագրի
նաւահանգստից—Ջուրիցիւր:

ՆՍՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐ

Պ. Խմբագիր:

Թերթերն արդէն հարցուցին, որ
Բարեգործական Ընկերութեան մարտի
22-ի նիստը քանից է նախկին ընդ-
հանուր ժողովի վճիռը դիւրանական
ծախել վերաբերութեամբ:

Իրեն այդ ընկերութեան անդամ,
ես այդ վճիռը հաւանք է համարում
և ապրիլին, ուստի երկուդրում դի-
մում եմ Ընկերութեան ընդհանուր
ժողովին նախագահ. պարոն Բ. Նա-
ւասարեանցին և ինչպէս, որ նա
այդ ինչպէս պարզէ:

Այնպիսով ամենայն կողմերում, որ
կառավարութեանը և ընկերութեան-
ներ կան, տարեկան Դե Կապի ճշմա-
րանագիտական ներկայացում, որի
հաստատութեանը լինելը լինում ոչ մի փո-
փոխութեան մտնել չէ կարելի նրա
մէջ. արդ' ինչ իրաւունքով թող է
տրուած կրկին քննել նախահաշուի
ինչպէս և փոփոխել նախկին վճիռը:
Ըստ իւր ընդհանուր ժողովի պարոն
Նախագահը պետք է հսկէր օրէնքի
կատարման և թող չի պիտի տար,
որ քանից էին Հին վճիռը:

Ինչպէս ինչ Ընկերութեան վիճա-
կը, եթէ նրա նախահաշուին ամենա-
միտ փոփոխել, ինչպէս կարող է մի

Ենթադրելով նոյն իսկ թէ այդ
բարեբանը, այդ երջանկութեանը
մատչելի են ամենայն, քանից
մենք թեւակոտոր կանգ ենք առնում
յուսահատութեան խորհրդատի ա-
ռաջ, խնամելով մի ճակատագրա-
կան տեսակետից, մի առաւելի դա-
մոկական սրի տակ. չէ որ մեր երկ-
րաւոր դրոյթեան սահմանը միան-
գամայն ոչինչ բան է անհուն. լա-
ւաւորեանութեան համեմատու-
թեամբ. . .

Մարդկային երկրաւոր կեանքի մի-
ջին տեղութեան ամենաշատը քա-
նասուն տարի ընդունելով, մենք
ընդամենն ուրեմն Հայկ. ԽՄԲԱԳԻՐ
գիտակցական կեանք ունենք, եթէ
զուր քանիք առաջին քոսան տարին
և վերջին քոսան տարուան կէսն էլ
քանի համար նշանակւ

ընկերութիւն գործ կատարել երևա-
կանցէք մի վայրկեան, որ առաջի-
կայ ամիս ընկերութեան անգամնե-
րից կազմուի որոշեալ և օրինական
մի խումբ, որ պահանջէ այդ խմբ-
ի կողմէն ընդհանուր ժողով պի-
տի տրուել կրկին ընդհանուր ժողով
կազմարել և նոր նախաձեռնել կազմել:

Ահա այս խնդիրն է, որ մենք ա-
ռաջարկում ենք ընկերութեան ընդ-
հանուր ժողովին նախագահին *):

Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ն Ա Ր Ո Ւ Ե Ս

Բազմակից Հարցում է, որ է.
Ղ. Ալեքանդր մի նամակ է ստացել
զաղկապի ուսուցչական Կարիքից,
որ Հարցում է, թէ իւր ձեռքն է
անցել այժմ մի պատկեր՝ ձեռագիր,
որի վրայ 27 տող գրուածք կայ Հա-
յկերէն տառերով:

Այդ գրուածքը Հաւանորէն Զ կամ
է դարուցն է. նրա բովանդակու-
թիւնը յայտնի չէ գեղ. ևս. պ. Կար-
իքի կարծիքով այդ գրութեան լե-
զուն լուսարէն է, իսկ տառերը Հա-
յկերէն:

Այս գիտն է թէ Հաստատուել, մեծ
գրութեան (Paleographie) նշա-
նակութիւն կ'ունենայ, որովհետեւ
ցարդ մեզ յայտնի Հայ գրագիրները
ամենահինն Հայի թ զարու է,
նրանց առաջ Հայ գրերի "ունեցած
ձեւերն նայալու են մեզ:

Մեզ Հարցում են որ մեր Հայ
առաջնակարգ երգիչ պ. Ն ճակա-
մեանցը, որի մասին իտալական թեր-
թիւնը շատ նպաստաւոր կարծիքներ
յայտնեցին, իւր ամուսնը ինքնուրե-
նայի շնորհիւ կորցնելուց յետոյ այժմ
կատարելապէս աւարտելով իւր ուս-
ման ընթացքը իտալական, գիտնել
է Պետերբուրգ, Համաձայն իւր կայ-
սերական թատրոնի Հետ կապու-
ած պայմանի, նա և մտադիր է առա-
ջիկայ մայիս ամսին թիֆլիս գալ
նուագահանդէսներ տալու նպատակով:

Խրքի մ. Ալ-Գանի կոչուած կայսե-
րական կալուածքում գտնուած են
նորոգումս երեւելի պատմական դը-

*) Ցաղկապի ներկայ նամակը իբրեւ
արդար ցատկան արտայայտութիւն, մենք
պետք է նկատենք սակայն, որ Բարե-
Ընդ. Վանոնարովիքներ չէ արգելում
նախաձեռնել Հաստատուելուց յետոյ ընդ-
հանուր ժողովի ձեռքով նորարար փոփո-
խութիւններ անել նախաձեռնել մեջ:
Արտաքին իրաւունքն ուրեմն Խորհրդի
կողմէն է, իսկ նորա վարձուքի բարդա-
կան կողմի գնահատութիւնը քարտուղա-
րի խնդրում Հաստատութեանն է ան-
շուշտ վերապահուած:

Ծ. Խ.

րամներ: Մի ծառի արմատները տակ
գտնուած է մի աման 50 արծաթեայ
գրամներով, որոնք վերաբերում են
առաջին և երկրորդ դարերին Բ. ծ.
խոտոյ: Դրամները լուսնական և Հռո-
մեական են:

Փարիզի Պատմութեան Հիւանդա-
նոցի Հաշուից երևում է որ կատա-
ղուցիները մեռնողներին թիւը, որոնց
պատուաւորում են Պատմութեան Հիւանդ
եղանակով, տարեց տարե պակասում
է: 1886-ին մեռել են Հարիւրը—
094 տղայ. 1887-ին— 0,73.
1888-ին—0,55, 1889-ին—0,38.
1890-ին—0,32 և 1891-ին—0,19.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅ ԿՐԹԱՅ ԿՈՆՏԱՆՍՏՆՈՒԼԻ ՏՆՏԵ-
ՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Կ. Պոլսում նորոգումս լուս է տե-
սել մի գիրք «Առաջին տնտեսութիւն»
վերնագրով, որ պատկանում է Մ.
Մամուրեանի գրքին: Այս ընտիր աշ-
խատութեան Հետ մենք մի առան-
ձին յօդուածով կը ծանոթանանք.
այսօր առաջ ենք բերում այն գեղե-
ցիկ ուղեղները, որ տաղանդաւոր Հնդե-
նակը նուիրել է Հայ կնոջը և որ
կազմում է գրքի ներածութիւնը:
Ահաւանիկ.

Հայ կինը.

Այս դասական գործը ձեզի և ձեզմով
կ'ունենէմ ձեր սիրական գաղափարներն,
Հայ աղջիկներու: Մի փնտռէք ասոր մէջ
նոր բան և արժանիք, այլ ընտանի և
ընկերային շրջաններու մէջ ձեր վարած
և վարելիք պաշտօնին մէկ արտա նա-
րադիր, և այդ պաշտօնին կարեւորութիւ-
նը ցոյց տալու և զայն դիւրեւոր անկեղծ
զգացում մը Գարեթի է Խուրիկի ձեռքի սքը-
տալուց վէպէք, հրաշալի գեղօններ և
թատերգներ, որոց մէջ կ'ինք իբրեւ հրեշ-
տակ կամ հրէշուհի, իբրեւ դիցուհի կամ
գեղուհի երեւի սակայն այդ տեսակ
նուէրներ կ'ունենին մութ երկնից վրայ
ստորակող ասուպներու: Երբ պահ մը կը
շողան ու կ'մարին, կամ անարկու փայ-
լակներով որ կ'ցնցեն ու կ'աւերեն, մինչ-
դեռ ձեր բարոյական և կենսատու կոչ-
ման ամենէ աւելի արժանի ձօն մ'ընէ
կրկնա լինել, եթէ ոչ այն որ կ'ունակէ
այդ կոչումն և անոր ներքին գաղափարը:

Հայ կինը, թերեւս գիտէք, սովորա-
բար նիւթական և բարոյական յեղաշը-
ջումներու և ոգեւոր գաղափարն անտես
կ'ընէ անպիտան և հոգի կ'անուան միայն
այն իրերն ու անձերն, որ իրենց գրեթե
ու բարձր կացութեան բերմամբ փայլուն
գոյններով ցոյց կ'տան աշխարհի այդ
գաղափարի: Իբրեւ գոյն և հեղինակ
կանգնելով, թէ և իրօք պարզապէս միջ-
նորդներ ու թարգմաններ են: Այսպէս
և Գուր. թէ ընտանեաց և թէ ընկե-
րութեան մէջ շատ անգամ հաւատար-
մութեան, անձնագործութեան և արդա-
րասիրութեան պատկերներ է. արդի մը
կենսատու ոգեւոր և լաւ խորհուրդնե-

րու և գործերու հեղինակ, սակայն ձեր
այդ անշուք վիճակին մէջ ձայն, իրա-
ւունք չունիք խոսելու, ոչ գործելու և
ոչ ճշմարտութիւն երևան հանելու, և
մարդիկ օգուտ քաղելով ձեր այդ ստոր-
կական և վեհերու բնութիւնէ կ'գրան-
մինէ իսկ ձեր այդ անշուք այլ կարեւոր
ներդրութեան պատիւն, ինչպէս սովոր
են գրաւել և իրացնել շատ անգամ ինչ
որ իրենցը չէ... Եւ այդ մարդիկն են
որոց շահն ու փառասիրութիւնն եղած
են ի վարուց անտի՝ Գուր. և քան-
տելով ձեր անձն սանձը և ջրատել ձեր
բարոյական և մտային կարողութիւնները,
գրուանի ներքե պահել այն բանին
լուսն, որ ընտանի վատարանին կրնայ
սփռել և ծաւալել բոլոր ընկերութեան
վրայ և անոր տալ նոր ոգի, նոր կենդա-
նութիւն:

Այսօր շատ տեղեր՝ աշխուժ է և
կենդանութիւն գործի են Հայ հասարա-
կութիւններ, վասն զի Հայ մարդիկ կ'ան-
գիտեն կամ անգիտել կ'ձեռնանեն որ՝ եթէ
Հայութիւնը գեղ ևս ունի քիչ շատ կա-
ղանկութիւն, այդ հանգամանքը կ'պարտա-
ւորի զվատարանէ մեղի, Հայ կինը,
ձեռքի որ ներ օրերու, դուռն պարզապէս
մէջ կարող եղած է պահպանել ընտանի
սանձին մէջ ազգայնութեան խորան,
վառելով չէ թէ մոռն, չէ թէ լուսնի, այլ
ձեր սիրուն ու հոգին, ձեր բոլոր անձը
գոհելով Կրօնի և Հայութեան Համար և
ձեր դասակներուն ջանքերով ձեր կաթին
հետ՝ իբրեւ Աւետարանական ճշմարտու-
թիւն՝ այս սկզբունքն ու օրինակը թէ՛
Հայութեանն է կայան ու վատարան Ազ-
գութեանն:

Սակայն ինչպէս մարդն կ'իմտօթարէ,
կ'ենթէ ամեն ինչ, մինչև անգամ ճշմար-
տութիւնն, գեղեցկութիւնն ու բարո-
ւթիւնն, նույնպէս գուռն գործած է ան-
վթար չպահել Հայ կնոջը ընդամեն բարե-
մասնութիւններն, և այդ կնոջ Հայ մար-
դուն Համէլի լինելու տեսնուած, ստի-
պուած է, զոհել ստէպ ամեն բարոյական
մէջ ևս գործունէութիւն և անձնատու
լինել քանակն նորաձեւութեան, պերճու-
թեան, օտարադուրութեան, Եւրոպայէն
փոխ առնելով չէ թէ ինչ որ կ'ունենին
սուր, ընտանիք, ազգ, այս է՝ առանձին
բարեկարգութեան և խնայողութեան
դասեր, ճշմարտ դաստիարակութեան
հրաշալիքներ, բարոյականութեան... և
գիտութեան սկզբունքներ, այլ ինչ որ
կ'բարոյան ամենին նուիրական բաներն,
այս է՝ անկասկած և շուք կենսք, գործ
ու պերճանք, իմաստակութիւն և պար-
պաշտութիւն, քիմարութիւն և ապրա-
նաւորութիւն:

Եւ իրօք Հայ կինը, զուրք ինքնին
կրնայ դիտել ու խոտովանել՝ որ ձեր
մէկ կողմը կ'իմտին թանձր աղիւթու-
թիւն, կոշտութիւն և միւսն կողմէն՝ այս
չարքիէն աւելի աղետաբեր բան մը, կապ-
կութիւն և անբարոյականութիւն: Ծա-
ղիլք. քաջաջան մը սպասնական նը-
շաններով Միջին ճամբայ մը—Եւրոպա-
կան և Հայկական կենաց միջև փայ մը
ընտելու, և Ազգն մեծ ծովով, կորստեան
անդունդը տանող հոսանքին դէմ թուծ
մը կ'անդնդու ճիգ ընող տնտեսը, ուշիմ
ու խոհուն Հայ կինը ուսման պիտի
մասն ազգ պաշտօնի մէջ, եթէ իրենց
վերաշինութեան գործին ձեռնառն բան-
ւորներ և Ժիւ չարքիլները կ'պարտաւորեն
իրենց թիւին ներքեւ: Եւ հիւր կրնան լի-
նել այդ բանուրներն, եթէ ոչ իրենց ազ-

նուատուն գաւառները՝ որ պարտին դաս-
տիարակ իրենց թիւին տակը, վասն զի
մեր վարժարաններն հազիւ կ'ընեն, քա-
նի որ առհասարակ լաւ կամ վատ կըր-
թութեան մը պաշտօնին մէկ մասն ձը-
նողը կ'կատարեն անգղապաշտ, և մայր
միջին ընկած բաժին, տունն իրեն ըն-
կած կազմութիւն և բարոյաբար ներգոր-
ծութիւնն այժմ կ'իմտին իսկ կատարելու
անկարող են: Եւ սակայն՝ մինչև որ ըն-
տանք և զպարզ չկապուին այնպէս որ
օրորոցն առնելով տանին մանկուն ու-
սումնարաններու բարձրագոյն աստիճան-
ները, կարելի չէ յուսալ կատարեալ ար-
դիւնաբեր դաստիարակութիւն հիմն ըն-
տանեան կենսքին, երբ աւեր ու քանդ
է, ուր կը մնայ ազգ. ուր կը մնայ Հա-
յութիւն:

Եւ դուք՝ Հայ կինը, Հայ մայրը,
քանի Համեստ էք, և ինչպէս կ'հաւա-
նիք, որ ներկայ 19-րդ դարում մէջ ձեր
պատիւը, ձեր իրաւունքը ձեր ազգեցե-
ութիւնը գործնական կամ նախաձեռնել այն ան-
ձերն՝ որ միայն ձեզմով կարող են դաս-
նայ ճշմարտ մարդ, լաւ ազգաւոր հա-
յեր, քաջ մշակներ սղագին ասպարէզին
մէջ, մինչդեռ Եւրոպայ և յիմարիւն,
կինն առհասարակ իր կոչումն աւելի լաւ
բերանելով ոչ միայն իր գործունէութեամբ
աւելի շատ վառել ունի՝ բարոյական և
մտային, այլ և նոր նոր իրաւունքներ
կ'պահանջէ, իրաւունքներ՝ գործ ձեր ե-
րազին մէջ անգամ չէք տեսներ և որ
ըստ մեծի մասին, իրօք երազային են
գէթ առ աշխ մանուշ Համար, թող թէ՛
ձեզի համար: Միայն ձեր պարզեն է
օգտել լուսաւորութեան նպատակը պա-
րագանքին և ինչով ընթացն կնոջ վա-
րած ստրկական դերն աշխարհի մէջ և
առաջ դրողուն քաջներ՝ այս նպատա-
կաւ սթափել ու գործել: Երբեք ոչ ձեր
անկումս նիւթականութիւն ու բարոյապէս ան-
կանգնելի լըլաւանայ:

Եւ իրօք, ինչպէս մի անգամ, Հայ
կինը, թէ Հայ ժամանակակից, ինչ աչքով
կ'նային ձեզ մարդիկ—ստորին արտաք-
մը, անհոգի, անմիտ մարմին մը՝ կրից
խաղալիք և պարտաւոր ամեն անկեղծ
հրամաններու կատարման: Աւելի անարգ-
քան անբան կենդանի լուսնի և փայլուն ըն-
դուն իրաւունքն, սիրելու իսկ բնագի-
ւ և էր վաճառել իր մը, տան կարգի մը,
Հասարակական սպանութիւն, ինչպէս աշխա-
տութեան և ճնշողաբերութեան ընդու-
նակ: Չկար ընտանի կենսք. չկար մեղ,
միութիւն և շարք, թէ և կինն՝ իր քանի
հին ազգերու մէջ՝ ստացած երեւմ կա-
րեւորութիւն, սակայն այդ կարեւորութեան
սահմանն իր տան յորս պատերն էին և
ազգային ցանկերը: Սովորութիւն իր իր
բաժին ընդհանրապէս և նախատիքն
իր ճակատագիրը: Սակայն երբ մարդին
զարգացման և բարոյականութեան օրինաց
հետ մտան ազգերու մէջ քիչ շատ հաւա-
սարկութեան սկզբունքներ՝ կինը ստացաւ
բարոյական մեծագոյն նշանակութիւն և
քիչ քիչ իր տնտեսական միութեան կայան
և ընկերային վիճակի հիմն եղաւ: Եթէ
ասպետական դարերու մէջ՝ նա կ'ըն-
տել մըցանակներ, և ինչ կ'ընդունէր
իւրական ու պատկեր, եթէ երեւմ պատ-
մական նշանաւոր իրողութիւններու թա-
քուն շարժումով ու զրկելով կ'ընէր, ոչ
նուազ կ'ընէր իր տան մէջ, կ'ոգտար
կ'ընէր իր զուգակներն, իր ամուսնուն
ոչ միայն կենսակցին այլ և խորհրդականն
ու բարոյակցը կ'ընէր, այնպէս որ՝ ինքն

արդէն իր սիրով բարոյական խորհիւ
տան, արդէն հասարակութեան, համե-
տութեան և պարզասիրութեան օրինակ,
կ'ընէր նաև ազգային անկախ կրօնի,
Հայրենի աւանդութեանց և շահուց ա-
ւանդապահ և պաշտպան:

Հայ կինը, տանտիրուհի այս բարոյա-
կան իշխանութիւնը իր ամենէ բարձր
աստիճանաւ կ'ընէր պատմական ժամա-
նակաց մէջ, ուր կանայք մարտիրո-
սներու նեցուկներն եղան և՛ Վարդա-
նանց շահատակութեան ժամանակ՝ ցոյց
տուին թէ ինչպէս գիտէին զօնել
հանգիստ, պերճանք և ամեն աշ-
խարհային դիւրութիւններ կրօնից ազա-
տութեան համար, և ստէպ իրենց սիր-
ելիներուն հետ կ'նահատակուէին անպի-
հեր: Սակայն եթէ կինը յառաջդիմութեան
այլ և այլ շրջաններու մէջ՝ կ'ընէր ինչ
մեզի նախ իբրեւ իր ընկերին չափ գերի,
խաղալիք ու գործի, այսպ իբրեւ գործու-
թի մայր, տան տիրուհի և երբեմն սյ-
րոյ, կ'ընէր նահատակ, դեռ ևս կ'ընէր
տարբէր մնալ կամ մնալու ստիպուած էր
որդէն և անմասն այն կրթութեան, որու
հրաւումը ունէր: Իր իշխանութեան
զարգացման էր Ֆիդիլական հրապար-
տական իր ներքին պահելու Համար ստէպ
նեցուկ և սպորիին միջոցներու կ'ըն-
մէր, սակայն այդ իշխանութիւնը փայլա-
ցուկ էր միշտ: Ինչով ու սրտով զարգա-
նայ հրապարակ ու դերն բաւական չէր
պետք էր նաև պարտուց գիտակցութիւն,
լուս ունենալ: Իր սիրոյ հետ միանալով
անդիմադրելի գործի թիւն մը կազմուէ ա-
նիւրոյութեան դէմ՝ ընտանեկան ու ըն-
կերային բարոյութեան և յառաջդիմու-
թեան վրայ ուղղակի ներգործելու:

Բայց, Հայ կինը, այդ պէտքն ու պի-
տի գգար քանի որ կինն իր ամբողջ կոչ-
ման զգացումը լուսնի տակաւին և մարդն
անոր թաւան կարողութեանց փայլա-
ման և ազատութեան սահմաններ կը
գտնէ՝ իր ճանցից տեսութեամբ: Ո՛վ
պիտի տար ձեզի իրաւունք մշակելու ձեր
մտային և բարոյական կարողութիւններն
և գիտութեան հետամուտ լինելու: Այդ
գէշքը մարդիկ չպիտի տալին ձեզի. կըր-
թութիւնն իբրեւ դժգոհ և վառագոյն
բան արգելուած էր կանանց սեռին, որու
փրկ կ'տիրապետէր միշտ մարդկային սե-
րին: Իր իշխանութիւնն հիմնելով ձեր
տգիտութեան, ձեր նախապաշարմանց,
ձեր կարողութեան և ձեր տիրութեան
կայսր: Սակայն ընտանեկան աղետները բա-
րոյական գեղձուրք, ընկերային, միութե-
նային մէկ կողմէ, դարձաւ քննական
ոգին, նույնպէս այն բացառիկ ինքնաձի-
կան ինքնապատկանութիւններն որ մերթ
ընդ մերթ դարձան հորիզոնին վրայ կը-
խաղէին և կանանց բնութեան և ընկե-
րային ու ընտանեկան գիտութեանց
խաղաղութիւնները միւս կողմէ՝ ցոյց
տուին վերջապէս՝ որ կինն ևս կրթու-
թեան ընդունակ է, որ նա ևս մտապէս
մշակուելով կարող պիտի լինէր թէ ոչ
ամեն պարագայի և պաշտօնի մէջ՝ գոնէ
իր ամուսնին չափութիւնները միշտ պա-
հելով աստիճան մը մարդու չափ մտք-
բարձրանալ, խորհիլ, հնարել, գործել և
իրեն հետ մըցել մինչև իսկ գիտութեանց
և արուեստից գանգաւ ճիւղերու մէջ:

Երբ մասնաւոր Եւրոպայէն մէջ՝ այս
ճշմարտութիւնը քիչ շատ ծաւալեցաւ,
կանայք կրթուելու իրաւունքը ստացան
և այսօր փորձով հաստատուած է որ, չէ

թէ իմաստակ, ունանալէր կինն, այլ
ճշմարտ դաստիարակութեամբ՝ զարգա-
ցած կինն շատ ու շատ օգուտներ ունի
իր ընտանեկան և ազգային շրջաններուն
մէջ ու շատ ու շատ փայտ ու մոլի տոկո-
րութիւններէ գերծ կ'մնայ, քանի որ այդ
տեսակ կրթի կինը ընտանեաց լաւ դաս-
տիարակ իմաստուն տնտեսուհի կ'ընէր,
գիտն ու բարեկեր անհատներ կ'առնան
ընկերութեան մէջ, և ի հարկին պատու-
աբեր արհեստի կամ պաշտօնի պարագի-
նով իրենց ապրուստը կ'ոգտան և ապաւն-
ու միայն ֆիդիլական կարգանցով ձեռ-
քով կ'հրապարակեն, այլ աւելի հաստատ
բարոյական ու շահագրգիռ կ'աջակցին
մարդկային խաղաղութեան:

Երբ Հայ կինը, կանային պարտաւորու-
թեան և ազգայնութեան փրկ այս ընդ-
հանուր խորհրդածութիւններն ընելով
միտքս այս հետեւութիւնն հանել է թէ՛
տան տիկին մ'այնքան աւելի լաւ կը վա-
րէ իր տունն, որքան որ լաւ ուսումնը
ստան է և լաւ զիտէ իր ամուսնին, պաշ-
տօնին հանգամանքը: Եւ չեմ կարծի, որ
բարեկրթի և ուսեալ կինն տնային գոր-
ծերու համար չունենայ ճաշակ. ընդհա-
կանապէս՝ այն որ կենաց պայմաններն ու-
սումնասիրած է, այն որ լըծօնէն համո-
րուած է թէ իմէ՛ կանուսն ունի Հա-
պէս մի շատ անձներու բարեկեցութիւնն
և իր ընկերական շրջանին զարգացումն,
անտարաբոյց այնպիսին՝ իրենց օրինակով
փառասիրութիւն, ներքին գոհացում ու
հանգիստ պիտի գտայ՝ որքան անկախ գիւր-
ուսնայց անգամ, մտապէս և բարոյապէս
վերածնել այն անձնը Եւրոպայի, որոց ար-
դէն արեւ տուած է, և իր սկզբունքներն
հաւատարմի, պիտի չարդիլ իր ամուսնին
պարտաւորութեանց հետ ճիշդիլ իր ըն-
կերային պարտիքն և վառելի աչք պա-
մառա իրեն արժանի իրաւունքը, յարգն
ու պարտութիւնը:

Աւատարակութիւն՝ Հայ ընկերութեան արդի
չփոթ, լուսն և ապագան վիճակին մէջ՝
կարելի չէ պահանջել ձեռք, Հայ կինը,
ձեր ամեն պարտաւորութեանց անբերի
կատարում, որու համար եթէ ոչ միշտ
բարոյական սովորութիւն, մտային կա-
րողութիւն և նիւթական դիւրութիւն-
ներ կը պակսեն: Սակայն դուք՝ ձեր սահ-
մանին մէջ, պարտաւոր էք ընել ինչ-որ
կարելի է ընտանեկան կենաց վերաշինու-
թեան համար... Ուստի Հայ կինը չէ
գէթ առ աշխ չափէն, աւելի ազգայնաց
լինել ձեռք, որ գիտէք առանգաբար
տնտեսութեան պարզ կանոններն ա-
ռանց մեծ ուսումնը: ունենալու, որ կը
վարէք համեստութեամբ ձեր պաշտօնն
և քիչ շատ կ'աջակցի կրթական և
բարեկեցութեան ձեռնադնելու, բայց ինչ-
դիւր կը տարբերի նոր սերունդին համար
ներկայ պարագայից մէջ՝ բաւական չէ
տուր պահել մաքուր, հաւաքակ ընելի,
իրաւորութեան անոյճ քիչի. Կար կար-
ծած, մասունքի և ուշիտ երթալ, ժամոց,
ողորմութիւն և նպատակ տալ, և երբեմն
մը քանի քանակներն բաւել թիւրմով,
պնդիլ պարել, դաշնակի վրայ մատնելով
խաղալ և պարզանդաններու մէջ ճամբ-
կել. ոչ, ասոնք չեն կազմեր ապագային
և ընտանեկան կենաց բուսածն, որ մեր մէջ
բոլորովին անգոյն և անկերպարան վի-
ճակ ունի: այլ այսպապապ կ'ընէր կոչուած
է աւելի կարեւոր և կրթիլ պաշտօն մը
վարել և այն օրերովներու ժամանակը
մեղաւոր պիտի լինին, որ ունենալով այլ
և այլ դիւրութիւններ այդ կոչման պատ-

քն անվանեալ խնջուքը, մինչդեռ
մենք միայն մի բուռն հող պիտի
դառնանք:

Ահ, ոչ, բացառաշուում է սարսա-
փած մարդկութիւնը. այդ չափա-
դանց խիստ պատուէալ կը լինէր
մեզ համար, որքան էլ որ արժանի
լինէինք պատուհասի:

2-1

(Ju.)

3-3

(15)

3-3

(17)

(15-6)

(20)

Գումարով առնողներին 20% դիժումն:

• ୯୯ •

22 3 2 2 2

Իմ գործարանում պատրաստուած ծխախոտները լալտնի են ի-
րանց մաքրութեամբ, գեղեկցութեամբ և դիւրեկան ճաշակով, որոնց
Համար էլ ես 1891 թ. արժանացով ստանալու Հետեւեալ պարգևները.
Փարիսի մէջ ունեցածս 1-ն խաբէ և Սարեյուզմ, Բաքուի մէջ պար-
գէս-Վրկաթագործ Սարգիսի անունաւ ճեմարանի ջանքերով և ուրիշ բարձր-
գոյն պարգևներ, որոնք ստացել եմ զանազան ցուցահանդէսներում:
Մեր մնացազնում միշտ կարելի է ստանալ թէ ոչ չափաւ և թէ
Երբեքս ամենալաւ լատիւթեան ծխախոտ:
Պատուէրները կտարաբաւ և են իմ հսկողութեան տակ ճշտիւ
և անՀապաղ: Ուտարաբաղացիներին ուղարկուած է առաջին փոստով:

$$(24) \quad \dots (10-9)$$

(10-9)

1910